

Arbejdsfordeling og samarbejde mellem lærere og pædagoger

PÆDAGOGER, MÅL:

Personer
Udvikling
Kommunikation
Samvær/konflikt-
løsning

Udvikling hos elever kræver nærvær, dybere processer i krop og følelser. Arbejde med delvist bevidst habitus hos eleverne. Vellykket udvikling giver eleven nye værdier, og praktiske, sociale og kulturelle kompetencer.

Kobling til læring:

Kann give åbenhed og frigøre energi og viljestyrke til gennemførelse af anstrengende læreprocesser

Overlappende fokus i arbejdet

UDVIKLING, tidsperspektiv: Måneder og år:
Fx. Personlighedstræk, social omgangsform, kulturel profil

LÆRING, tidsperspektiv: Timer, dage og uger: Fx. intellektuel viden, metoder, handlefærdigheder,

Særkompetence

Fælles
arbejds-
felt

Særkompetence

LÆRERE, MÅL:

Fagkundskaber
Kompetencer
Dannelse

Elevens læring skal være bevidst, viljestyret, sprogsat, og er koncentrationskrævende, og giver et klart læringsprodukt: Ny faglig og tværfaglig kunnen og viden og kompetencer. Efter vellykket læring kan man noget nyt.

Kobling til udvikling:

Brugen af nye fagkundskaber og kompetencer kan give nye autentiske livserfaringer, som kan give impulser til udvikling

NUZO: Zonen for det, der kan læres med intens personlig støtte fra pædagoger og lærere

Lærere og pædagoger - oversigt

Lærere og pædagoger står for to professioner med forskellig forhistorie og forskellig profil. Når man nøjere analyserer de to fagprofilers indhold og praksisformer fremtræder der imidlertid et billede at to komplementære kvalifikationsformer, som tilsammen - og kun tilsammen - kan løse de pædagogiske udfordringer i vor tids grundskole. Lærere kan arbejde med pædagogens opgaver, pædagoger kan arbejde med lærerens. Måske var det klogeste at lade hver part gøre det, de er bedst til.

Lærere - traditionelt

Elevens selvstændige intellektuelle læring

Begrebstungt fagsprog, "belærende" sprogbrug

Abstrakt, logisk tænkning, langsigtet perspektiv

Eleven i et fagligt præstationsperspektiv

Aleneplanlægning, aleneforberedelse og selvvurdering

Individuel selvledelse

Institutionsledelse unødvendig

Pædagoger - traditionelt

Barnets/den unges personlige-sociale udvikling

Krop, følelser, hverdags-sprog, hyggesnak

Situationstænkning og social samværskvalitet

Barnet/den unge i et socialt samværspektiv

Fælles planlægning og forberedelse, gensidig feedback

Gruppevis selvledelse

Institutionsledelse kollektiv

Det ses, at profilerne tilsammen danner den helhed, der skal til for at grundskolen kan fungere både menneskeligt og intellektuelt for eleverne. Skolen skal i dag kunne skabe et værested, udviklingsmiljø og læringsmiljø for elever, som er stadigt mere forskellige mht. kulturelle og videnskæssige forudsætninger. Forældrene og samfundet stiller stadigt højere forventninger om at skolen klarer det hele. Hvis lærere skal gøre det, de er uddannet til og det, de er bedst til skal de koncentrere sig om at skabe fagligt præget læring. Pædagoger er uddannet til i særlig grad at kunne arbejde med den enkeltes personlige og sociale udvikling. Det er derfor vigtigt at pædagoger kan komme ind og arbejde sammen med lærere på alle niveauer i skolen.

Læs evt.: Poulsen, S. C. Den boglærde lærer har en spændende personlighed. Slagelse: MetaConsult T-6, 1995, 60 s.

Lærere og pædagoger: Team og trinsamarbejde

Sten Clod Poulsen, cand. psych.

Det er vanskeligt at forsøge en karakterisering af lærere og pædagoger. Ikke desto mindre vover jeg forsøget og giver her et bud på nogle vigtige træk vel vidende at meget andet kan siges. Og sikkert også bliver det. Mine overvejelser er generaliseringer. Hertil kommer at de konkrete samarbejdsstraditioner og erfaringer kan være forskellige fra skole til skole og fra institution til institution.

Synlighed i arbejdet og sprog om arbejdsprocessen

Pædagoger arbejder ofte meget sammen om børnene og er derfor vant til at se hinanden i fuld aktion. Både når det går godt og når det går skævt. Der kan derfor være en betydelig rummelighed og et direkte frisprog mellem kollegerne.

Læreren er ikke almindeligvis synlig for sine kollegaer i undervisningen. Bortset fra punktvis to-lærerundervisning og kollegial supervision. Lærere er ikke vant til at blive direkte iagttaget af kolleger. Dette at få direkte mundtlig feedback på sin undervisning fra kolleger kan være meget overskridende. For mange er det direkte uacceptabelt.

Hverken pædagoger eller lærere er vant til at beskrive deres egen praksis i præcise neutralt-beskrivende sproglige udtryk. Pædagogerne har et kortfattet handlingsrettet sprog om deres praksis. Lærerne har et litterært-pædagogisk principielt sprog men savner ofte et processprog.

Her skal tilføjes, at ikke alle pædagoger har normeringer som muliggør det traditionelle pædagogiske teamsamarbejde. Der er i dag pædagoger, der lige som lærerne overvejende arbejder alene med børnene og de unge.

Arbejdets mål/indhold og værdier

Læreren er optaget af strukturerede og ofte primært intellektuelle fagbestemte læreprocesser. Samt udvikling af selvstændighed mht. læringen. Men har også - og i stigende grad - klare opdragelses/udviklingsopgaver mht. elevernes sociale væremåde. „Kravet“ til eleven må imidlertid hele tiden være læringen. Læreren skal være orienteret mod opnåelse af et „produkt“: Ny kompetence hos eleven - i bred betydning. Lærere er også optaget af proces og følelser men „alt dette føleri“ kan skygge for hvorvidt der rent faktisk sker ny læring. Elevens intellektuelle „selvkontrol“ er højt værdsat.

Pædagoger har haft opfostring, udvikling og opdragelse som hovedområde. Styrkelse af det sociale liv. Ord som nærhed, omsorg og medmenneskelig ansvarlighed er her helt centrale. Barnets - eller den unges - spontanitet er højt værdsat. Pædagoger er i disse år på vej ind i en stigende optagethed af intellektuelle læreprocesser. Samtidig har de en vigtig opgave i at give børn og unge selvkontrol mht. fysisk og social udfoldelse. Pædagogen er optaget af processer mere end af budskaber. „Alle disse ord“ kan skygge for den autentiske kontaktproces her og nu.

De to parter arbejdsindhold kompletterer smukt hinanden. Lærere og pædagoger kan tilsammen tage ansvar for støtte til elevernes helhedsmæssige udvikling.

Tilsammen - men næppe hver for sig - kan de forholde sig til eleverne som hele mennesker.

Kommunikation med børn og unge

Pædagoger kommunikerer med børn og unge i et indforstået hverdagsprog, et lidt familieagtigt sprog. Kropskontakt og følelsesmættede udtryk er normale og nuancerede. (Bortset fra de senere års tragiske seksuelle overgreb som imidlertid er sjældne undtagelser). Pædagoger kan have stor mellemmenneskelig gennemslagskraft.

Lærere kommunikerer dels i et hverdagsprog men dels i et meget formelt, fagpræget og begrebstungt sprog (høj lix - som denne tekst). De er mere tilbageholdende over for kropslige og følelsesmæssige udtryk og kontaktformer. (Hvis kontaktformen går galt kan det antage form af psykisk mobning hvor læreren kommer til at misbruge sin intellektuelle og sproglige overvægt). Lærere savner ofte personlig gennemslagskraft.

Lærere og pædagoger kan derfor let gå galt af hinanden. Men tilsammen behersker de meget brede kommunikations- og kontaktmåder. Lærere kan føle sig personligt/følelsesmæssigt presset af pædagogernes kontaktform. Pædagogerne kan føle sig intellektuelt gjort til grin af lærernes kontaktform.

Tankeform

Lærere har en højt udviklet faglig tænkning hvor de er trænet i abstraktioner og logiske slutningskæder. De har også en udviklet fagdidaktisk tænkning og undervisningsmetodisk tænkning. Tænkningen er præget af at være rettet mod fremtiden - mod læringsmål langt ud over „her og nu“. Dette langsigtede blik gør at læreren ofte kan være mere forbeholden over for spontan handling. Læreren kan dog improvisere intellektuelt fra øjeblik til øjeblik og er i stand til at ændre fagdidaktisk og pædagogisk indfaldsvinkel ud fra elevens forudsætninger og behov.

Pædagoger har en højt udviklet situationstænkning. De håndterer en række størrelser - ikke mindst følelsesmæssige - hurtigt og omsætter dem i umiddelbar personlig reaktion. Her tages meget komplekse personlighedspsykologiske og socialpsykologiske forhold lynsnart i betragtning. De er i stand til at omstille sig personligt „her og nu“.

Når lærere og pædagoger er sammen kan pædagogerne være optaget af kvaliteten af „Her og nu“ samværet. Medens lærerne tænker ud af situationen „hvad skal dette her ende op med“. Konsekvensen kan være at begge parter føler at den anden part ikke er ordentligt tilstede.

Synet på børn og unge

Pædagoger har en stærk tradition for at forholde sig til barnet eller til den unge som en person i et socialt samvær. Som en person i kontakt med andre børn, unge - og pædagogerne selv. Den personligt-social udvikling er det centrale opmærksomhedsfelt. Hermed også spørgsmålet om sociale normer, moral og etik i samværet. Børnene belønnes ikke efter viden og begavelse men snarere efter konstruktiv social væremåde.

Læreren er i de senere år blevet afkrævet en markant individualisering af undervisningen. Det er den enkelte elev der skal have den bedst mulige støtte ud fra denne elevs særlige præmisser. Der må ikke undervises ud fra „klassens gennemsnit“. Det sociale er vigtigt men det individuelt-intellektuelle er nødvendigt.

Den ene part tager fat hvor den anden part slipper. Spørgsmålet er om der er et gab i mellem eller om der er en overlapning der giver den nødvendige gensidige forståelse.

Arbejdsplanlægning

Lærerens historiske tradition er at planlægge sin undervisning alene. Dette har medvirket til at opøve den imponerende koncentrationsevne som mange lærere har: De skal kunne forestille sig et fagmættet undervisningsforløb og i fantasien foregribe uventede begivenheder inde i deres eget hovede. Og gå direkte fra bordet i egen stue til klasseværelset på skolen. Hvor læreren som voksen og eneansvarlig står alene - selv om der er mange børn i klassen.

Pædagoger planlægger arbejdet sammen. Planlægningen er i sig selv samvær, kontakt, sprog og diskussion frem og tilbage: Hvordan vil det være bedst? Har vi tænkt på alt? Man hjælper hinanden med at foregribe det ønskede og det mulige. Når det så går i gang har man en fælles erindring om planlægningen at støtte sig til. Og man er sammen om ansvaret.

I teamsamarbejdet kan det være forstyrrende for læreren at skulle diskutere noget der plejer at være privat tankevirksomhed. Og det kan være fremmed for pædagogerne at skulle planlægge på andre præmisser end de personligt-socialle. Men - stadig flere lærere har omfattende teamerfaringer og stadig flere pædagoger arbejder alene eller næsten alene.

Ledelse

Lærere er vant til en meget høj grad af individuel selvledelse. De tolker selv målene for deres arbejde, forbereder, planlægger, gennemfører og evaluerer - ofte helt alene. Det nye er at stadig flere arbejdsprocesser placeres i lærerteam.

Pædagoger har en tilsvarende selvstændighed i deres arbejde men med den forskel at hovedvægten i mange institutioner - men ikke i alle - har ligget på nært samarbejde. Mange pædagoger har en solid erfaring med kollektiv selvledelse.

Begge parter kan have svært ved at acceptere traditionel ledelse „oppefra“ fordi der er så megen selvstændighed i arbejdet. Vor tids målstyrede udviklingsprocesser er også en form for ledelse - målene kan komme udefra - og begge parter kan have svært ved at acceptere sådanne mål. Her kan lærere og pædagoger måske være enige om - at være imod!

Konklusion om teamsamarbejde

Konklusionen af ovenstående analyse er klar: Lærere og pædagoger kan hver især tilføre et forpligtende teamorganiseret samarbejde omkring pædagogisk arbejde og undervisning meget væsentlige kompletterende ressourcer.

Tilsammen - men ikke hver for sig - kan disse to grupper fagfolk for alvor støtte en alsidig udvikling hos børn og unge. Og sætte meningsfulde mål for deres læring.

Samtidigt er det klart at der er meget der skiller. Ved det ene punkt efter det andet i den ovenstående analyse er det forskelligartetheden der springer i øjnene.

Når fagfolk som er så forskelligartede gerne skal samarbejde kan det kun ske konstruktivt hvis begge parter får lejlighed til på deres egne præmisser at opbygge et erfaringsbaseret kendskab til den anden parts særlige ressourcer. Således at de på dette grundlag kan få respekt for hinandens anderledes faglighed.

Dette kan kun opnås ved at parterne får lov til at overvære hinandens arbejde og nysgerigt spørge ind til bevæggrundene for en bestemt praksis. I en vis forstand „går i praktik“ hos hinanden.

Problemet er at lærere vil ikke gerne ses på og have ting at vide direkte og uden omsvøb. Og pædagoger er ikke altid så glade for en kølig intellektuel analyse af deres pædagogiske praksis.

Derfor kan der på det kollegiale plan være mere der skiller end som så. Og det betyder at „tryghed“ - som begge parter værdsætter i teamarbejde - ikke kan være der fra starten. Men i sig selv må bygges op gennem seriøse udviklingsøvelser. For eksempel ved sammen at formulere nogle kvalitetsnormer for samarbejdet.

På det umiddelbare plan er der altid enkeltpersoner som i kraft af en alsidig og generøs personlighed og en konstruktiv vilje til samarbejde er i stand til at gå i gang med teamaktiviteter.

På det bredere plan - f.eks. i det kommunale skolevæsen - kan afstanden mellem de to parter bedst overkommes ved et langsigtet og målrettet udviklingsarbejde hvori der gradvist opbygges et mere forpligtende samarbejde baseret på en kontrolleret og velovervejet gensidig erfaringsdannelse.

I et sådant udviklingsarbejde er en beslutsom teamledelse den afgørende faktor. Et lederteam, som omfatter skoleinspektør, viceinspektør/afdelingsledere og SFO-lederen er jo i sig selv eksemplarisk i forhold til lærernes og pædagogernes samarbejde. Det forudsætter at såvel afdelingsledere som SFO-leder har en klar lederprofil og støtter konstruktivt op om skolen som helhed: Såvel om undervisningen som om den personlige, sociale og kulturelle udvikling hos eleverne.

Klassetrin og pædagog-lærer samarbejde

Pædagoguddannelsen blev allerede for en årrække siden ændret. Forskellige pædagoguddannelser blev slået sammen hvilket betyder at vor tids pædagoger alt efter specialisering kan arbejde med alle aldersgrupper. Ikke mindst er mange pædagoger dygtige til at arbejde med teenagere og unge voksne. Hvilket vil sige netop de aldersgrupper som i grundskolen giver mange lærere store udfordringer.

Ud fra min forståelse af læreres og pædagogers særlige stærke og svage sider ville det derfor være naturligt at pædagoger og lærere arbejdede sammen i team omkring alle aldersgrupper i skolen. Naturligvis forudsat den rigtige specialisering hos pædagogerne.

Problemet er at mange lærere ikke har kendskab til ændringen i pædagoguddannelsen og ikke ved at mange pædagoger er eksperter netop i at arbejde med større børn og ungdomsgruppen.

Man kunne derfor forestille sig at pædagoger i fremtiden som noget helt naturligt var med i større selvstyrende lærer-pædagogteam på alle niveauer i skolen. Og at pædagogerne her især gav støtte til undervisningen mht. elevernes personlige balance, sociale relationer (mobning!) og kulturmøder.

Det er jo lærernes særlige opgave at undervise i faglige kompetencer. Med den kritik der rettes mod skolen netop hvad angår elevernes faglige standpunkt kunne pædagogernes bistand give præcis den lettelse i arbejdet som lærerne har brug for. Så lærerne kan samle sig om det de primært skal og gerne vil: At give en moderne faglig og pædagogisk kvalitetsbetonet undervisning.

Læseforslag: Poulsen, S. C. Målstyret kompetenceudvikling i undervisning og læring Slagelse: MetaConsult, 2001 330 sider. Især Kap. 2 om „Personmodel - kompetencer, øvrige personlige egenskaber og kvalifikationer“. Samt Kap. 7. „Kompetenceanvendelse i konteksten personlig, social og kulturel udvikling“.
